

Валентина Пальчук,

канд. наук із соц. комунікацій, ст. наук. співроб. відділу політологічного аналізу
СІАЗ Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

БІБЛІОТЕКА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

У статті висвітлено розвиток бібліотечно-інформаційної діяльності відповідно до інформаційної політики сфери державного управління на принципах електронного урядування. Розкрито сучасні особливості інформаційної сфери, від яких залежить ефективність функціонування бібліотек в інформаційному процесі підтримки розвитку електронних інформаційних комунікацій між суб'єктами електронного урядування. Визначено відмінності між бібліотечним інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності владних структур та участю бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування.

Ключові слова: електронне урядування, бібліотеки, електронні інформаційні комунікації, офіційна інформація, Україна.

Розвиток бібліотечно-інформаційної діяльності завжди узгоджувався з інформаційною політикою сфери державного управління, із перспективними напрямками її оптимізації, з її завданнями й принципами організації, відповідно до яких вносяться корективи чи запроваджуються нові підходи в реалізацію бібліотечної практики. Нова стратегія оптимізації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування пов'язана з впровадженням політики електронного урядування, із розбудовою його інформаційної інфраструктури. Метою розбудови інформаційної інфраструктури електронного урядування є розвиток електронних інформаційних комунікацій між владними структурами, органами місцевого самоврядування та українським суспільством на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій. Впровадження Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р, є одним з основних правових механізмів реформування державного управління, які надають нові можливості встановлення безпосередньої інформаційної взаємодії влади з громадянами, економічними структурами [9].

Науково-прикладні аспекти розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності відповідно до інформаційної політики сфери державного управління на принципах електронного урядування досліджувалися такими зарубіжними та вітчизняними науковцями, як Д. МакМенемі, А. Поултер, О. Архипська, Л. Галаган, Я. Сошинська, Р. Щербан, В. Пальчук та ін.² Водночас активізація інформаційного процесу розвитку електронного урядування в Україні та участь бібліотек у ньому потребує додаткових спеціальних досліджень і наукового осмислення, а також узагальнення досвіду сучасної бібліотечної практики в наповненні електронних інформаційних комунікацій оптимальними обсягами інформаційно-інтелектуальних ресурсів з питань електронного урядування, у використанні можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для своєчасного встановлення інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів із суспільством.

Постановка такого завдання зумовила формування нового бачення стосовно вдосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності в інформаційному процесі оптимізації сфери державного управління та роботи органів місцевого самоврядування на принципах електронного урядування. Насамперед це пов'язано з необхідністю створення такої

² Архипська О. І. Впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» за напрямом «Впровадження технологій електронного урядування та розвитку електронної демократії» / Влада – бібліотека – громада: приєднуємося до електронного урядування: практичний посібник для бібліотек з надання послуг електронного урядування. – Режим доступу: http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Vlada-biblioteka-gromada_posibnik.pdf; Галаган Л. Специфіка інформаційного забезпечення органів державної влади в Україні в контексті впровадження електронного урядування. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/298>; МакМенемі Д., Поултер А. Предоставление электронных услуг: руководство для публичных библиотек и центров обучения: пер. с англ. – Москва : Омега-Л, 2006. – 246 с.; Пальчук В. Шляхи активізації участі сучасних бібліотек в інформаційному супроводі реалізації концепції електронного урядування в Україні // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – Вип. 39. – С. 122–137; Сошинська Я. Доступ громадян до офіційної інформації: роль бібліотек: виступ на науково-практичній конференції «Дні інформаційного суспільства-2012», Національна академія державного управління при Президентові України, 24 квітня 2012 р., Київ, Україна // Влада – бібліотека – громада: приєднуємося до електронного урядування: практ. посіб. для бібліотек з надання послуг електронного урядування. – Режим доступу: http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Vlada-biblioteka-gromada_posibnik.pdf; Щербан Р. Реалізуємо право на доступ до електронного уряду // Бібл. форум України. – 2011. – № 2. – С. 9–12.

сукупності структуризованих електронних інформаційно-інтелектуальних ресурсів з питань електронного урядування, яка б стала однією з основ інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів із суспільством. При цьому варто зауважити, що у зв'язку із сучасною тенденцією істотного зростання ролі інформаційно-інтелектуальних ресурсів у будь-якій суспільній діяльності, особливо в наповненні електронних інформаційних комунікацій між владними структурами, органами місцевого самоврядування та українським суспільством, доцільно враховувати ряд особливостей.

По-перше, в останніх бібліотекознавчих дослідженнях особлива увага приділяється тим науково-прикладним напрацюванням, результати яких швидко впроваджені в бібліотечну практику і підтвердили свою ефективність у розвитку електронних інформаційних комунікацій між владними структурами, органами місцевого самоврядування та громадянами, бізнесом. В Україні цей процес забезпечується передусім відповідними електронними інформаційно-інтелектуальними ресурсами, які вводяться в систему соціальних інформаційних комунікацій, а також відповідними технологіями обробки інформації, її передачі та зберігання. Така особливість пов'язана з необхідністю швидкого наповнення електронних інформаційних комунікацій оптимальними обсягами інформаційно-інтелектуальних ресурсів з питань електронного урядування для своєчасного встановлення інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів із суспільством. Навіть незначний період без наповнення електронних інформаційних комунікацій оптимальними обсягами таких інформаційно-інтелектуальних ресурсів поступово знижує рівень ефективності та своєчасності у важливих напрямках інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів із громадянами, економічними структурами, оскільки все відчутніше набуває свого вагомego значення у вдосконаленні діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на принципах електронного урядування впровадження нових підходів, що передбачають перехід від простого інформування громадськості чи владних структур до забезпечення багатосторонніх електронних інформаційних комунікацій: від влади до громадян і від громадян до влади, між владними структурами, між громадянами. Особливість цих підходів полягає в організації багатосторонніх інформаційних потоків в електронних інформаційних комунікаціях між суб'єктами електронного урядування, що забезпечує можливість швидкого взаємовпливу на основі взаємообміну ідеями щодо основних напрямів розвитку різних сфер українського суспільства,

інформацією про законотворчі рішення, про діяльність владних структур та органів місцевого самоврядування тощо.

У зв'язку з цим активізація бібліотекознавчих науково-прикладних досліджень участі бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування дедалі більшою мірою пов'язана з принципово новими засадами «інституалізації діалогу влади і суспільства» [5], який містить забезпечення багатосторонніх електронних інформаційних комунікацій від влади до громадян і від громадян до влади, між владними структурами, між громадянами. При цьому перспективність впровадження нових підходів неможлива без використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у частині оптимізації участі бібліотек в інформаційному процесі підтримки вищезазначених багатосторонніх електронних інформаційних комунікацій. Адже електронне урядування передбачає використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (Інтернет та інших інформаційних мереж, комп'ютерних технологій, сучасних методів обробки інформації тощо) з метою полегшення інформаційної взаємодії держави, бізнесу й громадян, а також тих структур, які на інформаційно-технологічному рівні підтримують цей процес.

З метою активізації та популяризації своєї участі в процесі налагодження інформаційної взаємодії громадян і органів державної влади та місцевого самоврядування через систему публічних бібліотек видано практичний посібник «Влада – бібліотека – громада» [2]. Видання підготувала Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького (Миколаїв) у рамках впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», виконання умов меморандуму між Державним агентством з питань електронного урядування України, Національним центром електронного урядування і програмою «Бібліоміст» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів – IREX з реалізації програми «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування». Посібник знайомить з основними засадами розвитку електронного урядування в Україні та світі, практичним досвідом бібліотек країн з різним рівнем упровадження електронного урядування, містить рекомендації та іншу корисну інформацію про організацію доступу до послуг електронного урядування в бібліотеках України. Участь у підготовці збірки брали й міжнародні експерти Естонії, Латвії, США, Росії, Казахстану й Білорусі. Використано матеріали російської, американської та української бібліотечних асоціацій щодо ролі бібліотек у наданні доступу до інформації та отриманні електронних послуг. Проаналізовано діяльність Всеукраїнської мережі пунктів доступу

громадян, створеної в рамках Програми сприяння парламенту II за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [4].

Важливо звернути увагу на те, що результативність бібліотечної практики в інформаційному процесі розвитку електронного урядування досягається тоді, коли бібліотеки активізують свою діяльність за підтримки органів державної влади різних рівнів чи місцевого самоврядування, або в рамках виконання міжнародних програм. Як приклад цьому твердженню слугує напрацювання Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва. У рамках виконання міської програми «Електронне урядування та електронна демократія в місті Миколаєві на 2010–2015 роки» відбувається навчання бібліотечних працівників Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва в «Школі е-урядування». Фахівці Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва оволодівають навичками тренерів-консультантів центрів обслуговування громадян з метою їх навчання інструментам е-урядування, надання їм практичної та методичної допомоги. Центри являють собою комплекс інтернет-послуг для громадян з доступу до офіційної інформації, здійснення інтерактивного спілкування з владою, навчання інформаційній грамотності та підвищення рівня інформаційної культури. Навчання організовано за сприяння Миколаївської міської громадської організації «Фонд розвитку м. Миколаєва» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Курс навчання в «Школі е-урядування» розроблений на підставі навчальної програми Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки та електронне урядування» [1]. Цей досвід був відзначений на міжнародному рівні. Зокрема, Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького (м. Миколаїв) стала переможцем премії «Інновації» Міжнародної програми інновацій публічних бібліотек (EIFL–PLIP) за надання електронних послуг і розбудову електронного урядування. Бібліотека тісно співпрацює з центрами обслуговування громадян, що надало можливість створювати масиви інформації для інформаційної взаємодії з органами місцевого самоврядування. В Україні Ініціатива «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування» реалізується на виконання Плану дій міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у рамках підписаного Меморандуму про співпрацю між Державним агентством з питань електронного урядування України, Національним центром електронного урядування та Програмою «Бібліоміст» Ради міжнародних наукових досліджень й обмінів – IREX за підтримки Міністерства культури України, Української бібліотечної асоціації, громадської організації «Фонд розвитку міста Миколаєва».

У цьому контексті для розвитку вітчизняної бібліотечної практики заслуговує на увагу досвід бібліотек зарубіжних країн. За надання електронних послуг і розбудову електронного урядування переможцями премії «Інновації» Міжнародної програми інновацій публічних бібліотек (EIFL–PLIP) стали: Публічна бібліотека графства Шяуляй (Литва) за реалізацію програми навчання електронному урядуванню і Бібліотека Б. П. Хашдеу, за створення юридичних баз онлайн-даних, які забезпечують вільний доступ громадськості до рішень муніципальної ради м. Кишинів – Публічна правова бібліотека Молдови [11].

По-друге, ефективність інформаційно-інтелектуальних ресурсів з питань електронного урядування здебільшого залежить від рівня впровадження в суспільну практику результатів нормативно-правових урядових рішень, законодавчих ініціатив після громадсько-експертного обговорення, що, у свою чергу, потребує відповідного потенціалу в розбудові інформаційної інфраструктури для підтримки електронних інформаційних комунікацій між суб'єктами електронного урядування, а це є, насамперед, посиленням при оптимальному фінансуванні, техніко-технологічному, нормативно-правовому, організаційно-методичному забезпеченні інформаційних центрів, що обслуговують цей процес. У цьому питанні важливо зазначити, що в урядовій Концепції електронного урядування в Україні, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р, значно звужена роль бібліотечних установ як сучасних інформаційних центрів у пункті визначення для них завдань, що передбачають лише «забезпечення передачі і довгострокового зберігання електронних документів у державних архівах, музеях, бібліотеках, підтримки їх в актуалізованому стані та надання доступу до них» [9]. Такий висновок сформований в умовах сучасного досвіду бібліотечної діяльності в організації, керуванні інформацією і знаннями, забезпеченні дистантного доступу до національних інформаційно-інтелектуальних ресурсів на базі широкого використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, виробництві різноманітних тематичних інформаційно-аналітичних продуктів, створенні багатоаспектних баз даних, що акумулюють у собі різні галузі знань, розширення нових форм комунікації як у межах українського суспільства, так і поза ним. Відповідно, організація сукупності інформаційних ресурсів, переданих на зберігання, передбачена урядовою Концепцією, технічне й програмне забезпечення їх збереження, обробки та поширення в суспільстві через локальні та глобальні мережі – далеко не повний, як це показує наявний практичний досвід, перелік можливостей бібліотечних установ

у сприянні розвитку електронного урядування. У цьому контексті бібліотечним установам у процесі їх розвитку в напрямі сучасних інформаційних центрів національної інформаційної сфери необхідно активно включатися в процес удосконалення інформаційної інфраструктури електронного урядування, розвитку різноманітних форм електронних інформаційних комунікацій між владою та громадянами, громадськими інститутами.

По-третє, системність проблем, що виникають у процесі підтримки розвитку електронних інформаційних комунікацій між суб'єктами електронного урядування, не дає змогу самостійно інформаційним центрам розв'язувати їх без участі партнерів чи залучення їхнього досвіду, оскільки впровадження принципів електронного урядування зовсім не обмежується взаємозв'язком держави й громадянина. Не меншу роль відіграє налагодження ефективної координації дій владних структур між собою, підвищення швидкості та ефективності інформаційної взаємодії між громадянами на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій. Таке твердження пов'язане з основними складовими визначення електронного урядування, яке містить: використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення якості й доступності державних послуг у поєднанні з організаційними змінами; зміну кваліфікації держслужбовців для поліпшення обслуговування громадян; зміцнення демократичних принципів в управлінні та підвищення ролі суспільства в державних процесах [10].

У зв'язку з цим, сучасна актуальна науково-прикладна проблематика участі бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування, як правило, є досить затратною для інформаційних центрів з невеликими фінансовими можливостями. Ці бібліотечні установи орієнтуються на ті напрями науково-прикладної діяльності, що їм дають змогу власні можливості чи можливості партнерів. В іншому разі науково-прикладні дослідження участі бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування здійснюються в переважній більшості дуже нерівномірно і перебувають на різних стадіях упровадження. Сукупний вітчизняний бібліотечно-інформаційний потенціал в поєднанні з інформаційно-комунікаційними технологіями, методами й умовами, що дають змогу його активізувати й ефективно використовувати в інформаційному процесі розвитку електронного урядування, більшою мірою є нескордированим, малоефективним. Це зумовлює значні проблеми в наповненні електронних інформаційних комунікацій між суб'єктами електронного урядування, що робить їх інформаційну взаємодію нерівномірною,

створює небажані внутрішньосупільні розбіжності, підвищує ризики прийняття небажаних (помилкових) рішень на різних рівнях державного управління.

Як уже зазначалося, можливості бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування зростають, коли вони свою діяльність організовують за підтримки партнерів, зокрема органів державної влади чи місцевого самоврядування, або в рамках виконання міжнародних програм. Варто назвати досвід роботи бібліотек м. Миколаїв. У цьому місті одні з перших органи місцевого самоврядування прийняли п'ятирічну міську програму «Електронне врядування та електронна демократія в місті Миколаєві на 2010–2015 роки», розроблену за участі провідних експертів, громадських організацій, зокрема Фондом розвитку Миколаєва. На базі 18 бібліотек міста працюють центри обслуговування громадян, що є унікальною для України технологією з надання інформаційних, а згодом й адміністративних послуг. Завдяки роботі цих центрів громадяни отримують доступ до міських електронних баз і можливість інтерактивного спілкування з владою за допомогою віртуальної приймальної «Запитай у влади». Для цього в міській раді створено інтерактивний веб-портал міського голови, ведуться онлайн-трансляції сесій міської ради, розвивається веб-сайт міської ради, впроваджено систему електронного голосування з конференц-зв'язком (її можна використовувати для проведення сесій міськради, громадських слухань тощо). На черзі такі кроки, як відкриття в міськвиконкомі Центру надання адміністративних послуг (електронні черги, приймання громадян за принципом «єдиного вікна»), розробка та впровадження технологічних карт із надання адміністративних послуг), а згодом – і впровадження електронного документообігу. Такі кроки здійснено з метою оптимізації прийняття та виконання управлінських рішень, наближенні місцевої влади до громади [7].

Актуальності набуває застосування в бібліотечній практиці інтерактивних технологій, сутність яких полягає в організації постійної активної інформаційної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування й громадянами. Електронна енциклопедія «Вікіпедія» подає коротке визначення терміна: «інтерактивність» (від англ. Interaction – «взаємодія») – поняття, яке розкриває характер і ступінь взаємодії між об'єктами. Використовується в галузях: теорія інформації, інформатика та програмування, системи телекомунікацій, соціологія, промисловий дизайн та ін. На сьогодні серед фахівців перерахованих галузей відсутнє конкретне усталене визначення значення цього терміна. Узагальнено його пропонується визначати як «принцип організації системи, при якому мета

досягається інформаційним обміном елементів цієї системи. Елементами інтерактивності є всі елементи взаємодіючої системи, за допомогою яких відбувається взаємодія з іншою системою / людиною (користувачем)» [6].

Фактично можна говорити про те, що участь бібліотек в інформаційному процесі впровадження електронного урядування розвинула бібліотечно-інформаційну діяльність у напрямі впровадження нових форм дистантного обслуговування – забезпечення доступу до баз даних офіційної інформації регіонального й державного значення, які містяться за межами бібліотеки, а також нових форм інтерактивної інформаційної взаємодії між громадянами й місцевими органами державної влади та місцевого самоврядування на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

У цьому контексті слушно зауважують зарубіжні дослідники. Як зазначають М. Фергюсон, Д. Рейн, співробітники Інституту досліджень місцевого урядування при Бірмінгемському університеті, електронне урядування – це більше ніж просто технологічно модернізовані або підключені до Інтернет державні служби. Шлях до системи електронного урядування прокладається тільки тоді, коли уряди й громадяни в усьому світі починають експериментувати та вчитися використовувати нові інформаційні й технологічні засоби. Сфера електронного урядування містить у собі нові методи керування, нові шляхи обговорення й прийняття рішень з питань стратегій та інвестування, нові способи здобуття освіти та ознайомлення з громадською думкою, а також нові схеми організації та надання інформації і послуг [12, с. 118]. Їхні слова підтверджують те, що електронне урядування є однією з основних форм реформування державного управління, бо саме вона надає потенціал інформаційної взаємодії уряду з громадянами, відкриває нові можливості для такої взаємодії на основі використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій

Четвертим істотним фактором впливу на електронні інформаційні комунікації між владними структурами, органами місцевого самоврядування та українським суспільством у процесі розвитку електронного урядування є наслідки функціонування соціальних мереж, які значною мірою заповнюються стихійною інформацією. Ця інформація служить для наповнення електронних комунікацій соціальних мереж, стає базою для здійснення інформаційної взаємодії між різними соціальними групами в електронному середовищі, у тому числі для обговорення розв'язання проблем різних сфер держави, урядових рішень, законодавчих ініціатив. Безумовно, до певної міри, це можна розглядати як позитивний фактор

здійснення нового ефективного суспільного інтеграційного механізму для інформаційної комунікації. Проте лише до певної міри, оскільки наповнення соціальних мереж стихійною інформацією з різних аспектів електронного урядування може негативно впливати на якість інформаційних комунікацій, їх повноту, тобто залучення якомога більшого кола профільних органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, бізнесу до інформаційної взаємодії у розв'язанні загальносуспільних проблем чи прийнятті рішень. З одного боку, продукування стихійної інформації, яка може мати відношення до різних питань електронного урядування, у соціальних мережах говорить про новий якісний електронний інструмент громадянського самовияву у вирішенні питань державного значення. З іншого – така інформація може бути низькоякісною, містити непрофесійні думки, бути невідповідною до нового рівня інформаційної взаємодії громадськості в електронному середовищі при розв'язанні проблем розвитку держави. Більше того, наповнення соціальних мереж неякісною стихійною інформацією, що стосується різних аспектів електронного урядування, зумовлює виникнення в інформаційному просторі інформаційного збурення, яке отримує на основі інформаційно-комунікаційних технологій можливість швидкої та активного впливу на формування громадської думки щодо законодавчих ініціатив, прийняття урядових рішень тощо. Ці фактори можуть мати негативні наслідки для електронних інформаційних комунікацій між владними структурами, органами місцевого самоврядування та українським суспільством у процесі розвитку електронного урядування.

У зв'язку з цим твердженням доцільно назвати окремо п'ятий фактор, що негативно позначається на розвитку електронних інформаційних комунікацій у процесі впровадження електронного урядування. Мова йде про негативні інформаційні впливи на електронні інформаційні комунікації. У цьому контексті необхідно зауважити, що надходження в електронні інформаційні комунікації значних обсягів інформації малої надійності й достовірності, що містять суперечливі дані про функціонування різних сфер українського суспільства, законодавчих ініціатив, урядових рішень, загострюють ситуацію з налагодженням інформаційної взаємодії між владними структурами, органами місцевого самоврядування та українським суспільством у процесі розвитку електронного урядування. Ці процеси породжують інтенсивні інформаційні потоки, що відображають на інформаційному рівні їх взаємодію в сучасному електронному середовищі, яке дедалі частіше стає об'єктом соціально-керуючих

технологій, тобто просування інтересів окремих груп за допомогою спеціально організованих інформаційних впливів. Як зазначають дослідники в галузі бібліотекознавства, зокрема В. Горовий, відбувається утвердження певних суспільних інтересів за допомогою спеціально організованих інформаційних впливів на соціальні комунікації та інформаційні ресурси держав [3, с. 13]. За таких умов констатується збільшення негативного інформаційного навантаження на електронні інформаційні комунікації між суб'єктами електронного урядування, породжується синдром ентропії (невизначеності) при формуванні уявлення щодо суспільно-економічної, політичної ситуації у державі, прийнятті державних рішень щодо внутрішніх і зовнішніх векторів розвитку українського суспільства.

Окреслені вище сучасні особливості наповнення електронних інформаційних комунікацій інформаційно-інтелектуальними ресурсами впливають на процеси інформаційної взаємодії між органами державної влади й місцевого самоврядування всіх рівнів і громадськістю, і є факторами, що зумовлюють нерівність при впровадженні електронного урядування, при використанні його переваг у розв'язанні загальносуспільних проблем в українському суспільстві. Залежно від того, наскільки інформаційні структури, у тому числі й бібліотеки, що включилися в інформаційний процес розвитку електронного урядування, враховують у своїй інформаційній діяльності вищезазначені особливості відбувається подолання нерівності в налагодженні інформаційної взаємодії між органами державної влади різних рівнів і громадськістю на регіональному й загальнодержавному рівнях.

У цьому контексті варто зазначити, що на початку 90-х років минулого століття в період розбудови Української державності набув свого розвитку інформаційно-аналітичний напрям бібліотечної діяльності, у межах якого вироблено та розвинуто взаємопов'язану сукупність організаційно-правових, організаційно-технологічних, програмно-технологічних, інформаційно-технологічних, інтелектуальних принципів, що забезпечують необхідну якість ефективного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів, їх семантичної обробки з метою створення консolidованої інформації для сфери державного управління, виробництва інформаційно-аналітичних продуктів для прийняття державних управлінських рішень. Цей комплекс заходів щодо здійснення інформаційно-аналітичної діяльності в межах бібліотечної практики, розробка науково-методичних засад організації ефективного використання державними управлінськими структурами інформаційно-аналітичних продуктів передбачає також введення їх в електронні інформаційні комунікації сфери державного

управління. При цьому варто зазначити, що цей комплекс заходів розглядається як інструмент розвитку системи інформаційних зв'язків шляхом оптимальної структуризації інформаційних масивів баз даних суспільно значущої аналітичної інформації, від якісного рівня введення необхідних і достатніх обсягів якої у сферу діяльності органів державної влади значною мірою залежить інформаційна підтримка суб'єктно-об'єктної системи державного управління, забезпечена взаємозворотними інформаційними обмінами. Забезпечується сприяння процесу реалізації цілей діяльності органів державної влади шляхом обміну інформацією, на основі якого керівництво отримує відомості, необхідні для прийняття ефективних рішень, налагодженню інформаційних зв'язків між владними структурами та українським суспільством. Це сприяє діяльності владних структур, яка вибудовується на основі знання ситуації в кожний момент часу, у розв'язанні актуальних проблем суспільного життя, особливо нинішнього періоду значних суспільних трансформацій, інформатизації суспільного життя. Як показує практика, інформаційно-аналітичні структури бібліотек на основі проведення моніторингу інформаційних потоків щодо стану функціонування політичних, соціально-економічних та інших сфер суспільства вже надають відчутну допомогу владним структурам в їх інформаційно-аналітичному забезпеченні. Серед різноманітних форм такого забезпечення останнім часом стало виробництво найбільш популярних реферативних, інформаційно-аналітичних, інформаційно-оглядових (тематичних) продуктів різного призначення.

У зв'язку з вищезазначеним необхідно зауважити, що нова стратегія оптимізації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, пов'язана з впровадженням політики електронного урядування, із розбудовою його інформаційної інфраструктури, внесла свої корективи в запровадження нових підходів у реалізацію бібліотечної роботи, які підпорядковані новим цілям, відмінним від цілей бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення владних структур. Реалізація завдань і принципів організації електронного урядування відкривають додаткові можливості для здійснення електронних інформаційних комунікацій між громадськістю і органами державної влади, між владними структурами та іншими учасниками процесу прийняття державних рішень на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій. У сфері державного управління для створення нових, більш зручних засобів доступу до державної інформації та послуг, активізації участі громадян у прийнятті державних рішень, визначенні вектора розвитку країни тощо дедалі частіше застосовуються сучасні інформаційно-

комунікаційні технології. У зв'язку з цим у мережі Інтернет створюється новий контент, представлений відповідним інформаційним ресурсом і сервісами для обміну інформацією щодо обговорення важливих проєктів нормативно-правових актів, інших рішень державного чи місцевого рівнів між учасниками процесу електронного урядування. У цьому процесі логічним виглядає активізація безпосередньої участі сучасних інформаційних центрів, зокрема бібліотечних установ, у сприянні розвитку інформаційної інфраструктури електронного урядування, інформаційній взаємодії влади й суспільства, налагодженню багатосторонніх інформаційних зв'язків від влади до громадян і від громадян до влади, між владними структурами, між громадянами. У бібліотечно-інформаційній діяльності набуває свого становлення окремий напрям, пов'язаний зі сприянням розвитку електронних інформаційних комунікацій між державою, інститутами громадянського суспільства, бізнесом і громадськістю, оптимізацією участі громадян і впливових громадських інституцій у державному та місцевому управлінні розвитком нашої держави шляхом розширення відповідного контенту бібліотек у мережі Інтернет, виробництва відповідних інформаційних продуктів чи надання послуг. Активізація цього напрямку бібліотечно-інформаційної діяльності є необхідною умовою підвищення затребуваності бібліотек у процесі розвитку електронного урядування, узгодження бібліотечної роботи з інформаційною політикою сфери державного управління, із перспективними напрямками її оптимізації.

Таким чином, на цьому етапі набули свого розвитку й становлення два вищезазначені напрями бібліотечно-інформаційної діяльності, у якійсь мірі схожі за організаційно-правовими, організаційно-технологічними, програмно-технологічними, інформаційно-технологічними, інтелектуальними принципами, що забезпечують необхідну якість ефективного використання інформаційно-інтелектуальних ресурсів з метою створення консолідованої інформації для сфери державного управління та органів місцевого самоврядування, але водночас підпорядковані різним цілям і завданням стратегії підвищення ефективності та результативності роботи сфери державного управління. Тому, справедливо мову вести про те, що:

– бібліотечне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності владних структур передбачає реалізацію комплексу заходів, які розглядаються як інструмент розвитку системи інформаційних зв'язків шляхом оптимальної структуризації інформаційних масивів баз даних суспільно значущої аналітичної інформації, введення необхідних і достатніх

її обсягів у сферу діяльності органів державної влади з метою сприяння обміну інформацією, на основі якого керівництво отримує відомості, необхідні для прийняття ефективних рішень, знання ситуації в кожний момент часу;

– участь бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування пов'язана зі сприянням розвитку електронних інформаційних комунікацій між органами державної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства, бізнесом і громадськістю, що, у свою чергу, передбачає активізацію участі громадян і впливових громадських інституцій у прийнятті державних рішень, визначенні вектора розвитку країни тощо на основі використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У цьому контексті для розвитку такого напряму бібліотечно-інформаційної діяльності важливим є вдосконалення всього комплексу технологічних напрацювань розширення відповідного бібліотечного контенту з питань електронного урядування в мережі Інтернет, виробництва відповідних інформаційних продуктів чи надання послуг, створення нових, більш зручних засобів доступу до державної інформації та послуг, що сприяє активізації участі громадян у державному управлінні.

Наразі в розвинутих країнах світу простежується тенденція до розширення спектра послуг, які пропонують уряди в Інтернеті. Це дає можливість удосконалити процес державного управління і одночасно зробити більш прозорим діяльність владних структур, органів місцевого самоврядування, розширити нові форми електронних інформаційних комунікацій з громадянами. У зв'язку з цим, у сучасних вітчизняних дослідженнях акцентується увага на створенні й вдосконаленні, відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування в Україні, єдиного веб-порталу органів виконавчої влади, як центральної частини електронної інформаційної системи електронного урядування, призначеної для інтеграції інформаційних ресурсів веб-сайтів (веб-сторінок) центральних і місцевих органів виконавчої влади, доступу до інформації та надання електронних державних послуг через мережу Інтернет. Подібний розвиток зазнають й веб-ресурси інших органів державної влади (законодавча, судова, Президент України) та місцевого самоврядування.

У цьому контексті, з урахуванням сучасних тенденцій участі бібліотек в інформаційному процесі розвитку електронного урядування на основі інформаційно-комунікаційних технологій для дослідників у галузі бібліотекознавства виглядає перспективним з метою підтримки процесу вдосконалення організації доступу та орієнтації в масивах

офіційної інформації веб-ресурсів владних структур формування інформаційно-інтелектуального базису як своєрідної платформи для навігації по державних інформаційних ресурсах глобальної мережі. Мова йде про створення навігаційно-аналітичної ресурсної бази, що має охоплювати інформацію (знання) про інтегровані інформаційні ресурси інформаційно-комунікаційної веб-мережі органів державної влади, створюваної відповідно до урядової Концепції розвитку електронного урядування. Така навігаційно-аналітична ресурсна база сприяла б орієнтації громадян відповідно до їхніх суспільних потреб у структурі відкритої державної інформації, у наявних електронних державних послугах, що надаються через мережу Інтернет, а також покращенню рівня інформаційної комунікації влади з громадянами [8, с. 128–131].

Це завдання впливає з динамічного розвитку веб-ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, у яких громадянам необхідно знайти потрібну для них інформацію нормативно-правового характеру, встановити інтерактивну комунікацію в режимі онлайн з конкретним відомством чи посадовою особою, іншими громадянами при обговоренні в інтегрованій веб-мережі органів державної влади питань законотворчого характеру, пріоритетів розвитку різних сфер життєдіяльності українського суспільства тощо. Основний вектор розвитку інтернет-ресурсів органів державної влади спрямований на вирішення завдання встановлення електронної інформаційної комунікації з громадянами, залучення їх до громадської активності в обговоренні різного роду пріоритетів розвитку всіх сфер українського суспільства. Такий підхід сприяє порозумінню влади з громадськістю, що дає змогу отримати підтримку з боку громадян стосовно впровадження урядових проєктів і програм у життєдіяльність українського суспільства, забезпечити прозорість у діях представників владних структур, підконтрольність громадськості у вирішенні суспільних питань, звітування влади про хід виконання бюджету, про основні напрями розподілу коштів та їх використання й ін.

Література

1. Бібліотекарі Миколаєва навчаються е-урядуванню [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=481>. – Назва з екрана.
2. Влада – бібліотека – громада: приєднуємося до електрон. урядування : практ. посіб. для б-к з надання послуг електронного урядування / Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького ЦБС для дорослих

м. Миколаєва ; уклад. Гич Г. М., Михайловська Т. О., Некипелова О. М., Цуканова А. Є. – Миколаїв : ФОП Швець В. Д., 2013. – 120 с.

3. *Горовий В.* Особливості продукування наукової інформації у вітчизняному науковому виробництві / В. Горовий // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – Київ, 2014. – Вип. 39. – С. 13.

4. Держінформнауки: Публічні бібліотеки мають стати лідерами у впровадженні електронного урядування [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246564137&cat_id=244277212. – Назва з екрана.

5. *Дніпренко Н. К.* Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Дніпренко Наталія Костянтинівна ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Дніпропетровськ, 2005. – 20 с.

6. Інтерактивність [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Інтерактивність>. – Назва з екрана.

7. Миколаїв презентував свої досягнення у сфері електронного урядування [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=500>. – Назва з екрана.

8. *Пальчук В.* Шляхи активізації участі сучасних бібліотек в інформаційному супроводі реалізації концепції електронного урядування в Україні / В. Пальчук // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – Київ, 2014. – Вип. 39. – С. 122–137.

9. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2010 р. № 2250-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2250–2010-%F0>. – Назва з екрана.

10. *Сергіна Т.* Актуальні проблеми реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] Т. Сергіна. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011–2/doc/2/04.pdf>. – Назва з екрана.

11. Українська бібліотека – переможець міжнародної премії «Інновації» у розбудові відкритого урядування та надання електронних послуг [Електронний ресурс] // Національний центр електронного урядування. – Режим доступу: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=739>. – Назва з екрана.

12. *Фергюсон М.* Досягнення у сфері електронного урядування / М. Фергюсон, Д. Рейн. – Британська рада, 2003. – С. 118–120.

References

1. Bibliotekari Mykolaieva navchaiutsia e-uriaduvanniu [The librarians of Mykolaiv are learning to the e-government]. Natsionalnyi tsentr elektronnoho uriaduvannia. Retrieved from <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=481> [in Ukrainian].

2. Hych, H., Mykhailovska, T., Nekypelova, O., Tsukanova, A. (Eds.). (2013). Vlada – biblioteka – hromada: pryednuemosia do elektronnoho uriaduvannia [Authority – library – community: lets join to e-government]. Praktychnyi posibnyk dlia bibliotek z nadannia posluh elektronnoho uriaduvannia. Tsentralna biblioteka im. M. L. Kropyvnytskoho TsBS dlia doroslykh m. Mykolaieva. Іе. – Mykolaiv, FOP Shvets V. D. [in Ukrainian].

3. Horovyi, V. (2014). Osoblyvosti produkuvannia naukovoї informatsii u vitchyznianomu naukovomu vyrobnytstvi [Features of producing of scientific information are in a Home Scientific Production]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*. Kyiv. Issue 39, 13 [in Ukrainian].

4. Derzhinformnauky: Publichni biblioteky maiut staty lideramy u vprovadzhenni elektronnoho uriaduvannia [Derzhinformnauky: Public libraries have to become leaders of implementation of e-government]. Uriadovyi portal. Retrieved from: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246564137&cat_id=244277212 [in Ukrainian].

5. Dniprenko, N. K. (2005). Zmina paradyhmy v derzhavnomu upravlinni informatsiinoiu sferoiu: komunikatyvnyi aspekt [The paradigm change in state administration of information sector: the communicative aspect]. Extended abstract of candidate's thesis. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

6. Interaktyvnist [The interactivity]. Vikipediia – vilna entsyklopediia. Retrieved from: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Interaktyvnist> [in Ukrainian].

7. Mykolaiv prezentuvav svoi dosiahnennia u sferi elektronnoho vriaduvannia [Mykolaiv has presented own achievements in the field of e-government]. Natsionalnyi tsentr elektronnoho uriaduvannia. Retrieved from: <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=500> [in Ukrainian].

8. Palchuk, V. (2014). Shliakhy aktyvizatsii uchasti suchasnykh bibliotek v informatsiionomu suprovodi realizatsii kontseptsii elektronnoho uriaduvannia v Ukraini [The ways of enhancing of the participation of modern libraries in information support of implementation of the concept of e-government in Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*. Kyiv. Issue 39, 122–137 [in Ukrainian].

9. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 hrud. 2010 r. № 2250-r [Direction of the Government of Ukraine of Dec. 13, 2010 № 2250-r «About approval of the Concept of the development of the e-government in Ukraine»]. (2010, 13 Dec.). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2250-2010-%F0> [in Ukrainian].

10. Serhina, T. Aktualni problemy realizatsii Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini [Actual problems of implementation of the Concept of the development of the e-government in Ukraine]. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-2/doc/2/04.pdf> [in Ukrainian].

11. Ukrainska biblioteka – peremozhets mizhnarodnoi premii «Innovatsii» u rozbudovi vidkrytoho uriaduvannia ta nadannia elektronnykh posluh [Ukrainian library – the winner of the international award «Innovation» in the development of the open government and granting electronic services]. *Natsionalnyi tsentr elektronnoho uriaduvannia*. Retrieved from <http://nc.gov.ua/news/index.php?ID=739> [in Ukrainian].

12. Ferhison, M., Rein, D. (2003). Dosiahnennia u sferi elektronnoho uriaduvannia [The developments in the field of e-government]. British Council [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.04.2015.

Valentyna Palchuk

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Library in Ensuring the Development of Electronic Information Communication between the Subjects of E-government

The article highlights the development of library and information activities in accordance with the information policy public administration on the principles of e-governance. Modern features exposed areas of information that affect the efficiency of the libraries in the information process to support the development of electronic information communication between e-government entities. Grounded narrowing the role of libraries as centers of modern information government Concept of e-government in Ukraine, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine of 13.12.2010 p. N 2250-r, in particular, paragraph definition for tasks that require only «to ensure long-term storage and transmission electron documents in the state archives, museums, libraries, support them up to date and providing access to them».

Investigates the development of library and information activities towards introducing new forms of the distance database access official information of regional and

national importance, which are outside the library, as well as new forms of interactive information interaction between citizens and local government agencies and local governments on the basis of capacity information and communication technologies.

Determined differences between library information and analytical support of authorities and involving libraries in the information development process of e-government. In particular, states that the library information and analytical support of the authorities involves the implementation of a set of measures to be considered as a tool for introducing the necessary and sufficient amounts of socially significant analytical information in the sphere of public authorities, which are based on the information needed to make good decisions, knowledge of the situation at any given time; participating libraries in the information development process of e-governance associated with the promotion of electronic information communication between state agencies, local governments and civil society, business and the public, which in turn provides more active participation of citizens and public institutions influential in decision-making determining the vector development, etc. through use of modern information and communication technologies.

Keywords: e-government, libraries, electronic information communication, official information, Ukraine.

Валентина Пальчук

Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Библиотека в обеспечении развития электронных информационных коммуникаций между субъектами электронного правительства

В статье освещено развитие библиотечно-информационной деятельности в соответствии с информационной политикой сферы государственного управления на принципах электронного правительства. Раскрыты особенности информационной сферы, от которых зависит эффективность функционирования библиотек в информационном процессе поддержки развития электронных информационных коммуникаций между субъектами электронного правительства. Обосновано сужение роли библиотек как современных информационных центров в правительственной Концепции электронного правительства, одобренной Распоряжением Кабинета Министров Украины от 13.12.2010 г. № 2250-р, в частности, в пункте определения для них задач, которые предполагают только «обеспечение передачи и долгосрочное хранение электронных документов в государственных архивах, музеях, библиотеках, поддержки их в актуализированном состоянии и предоставление доступа к ним».

Исследовано развитие библиотечно-информационной деятельности в направлении внедрения новых форм дистантного доступа к базам данных официальной информации регионального и государственного значения, которые расположены

за пределами библиотеки, а также новых форм интерактивного информационного взаимодействия между общественностью и местными органами власти и местного самоуправления на основании использования возможностей информационно-коммуникационных технологий.

Определены различия между библиотечным информационно-аналитическим обеспечением и участием библиотек в информационном процессе развития электронного правительства. В частности, указано, что библиотечное информационно-аналитическое обеспечение деятельности властных структур предполагает реализацию комплекса мероприятий, которые рассматриваются как инструмент введения необходимых и достаточных объемов общественно значимой аналитической информации в сферу деятельности органов государственной власти, на основании которого получают ведомости, необходимые для принятия эффективных решений, знаний ситуации в каждый момент времени; участие библиотек в информационном процессе развития электронного правительства связано с содействием развитию электронных информационных коммуникаций между органами государственной власти, местного самоуправления и институтами гражданского общества, бизнесом и общественностью, что, в свою очередь, предполагает активизацию участия граждан и влиятельных общественных институций в принятии решений, определении вектора развития страны и т. п. на основании использования возможностей современных информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: электронное правительство, библиотеки, электронные информационные коммуникации, официальная информация, Украина.